

О.Б. БЛОЦЕРКІВСЬКИЙ, канд. техн. наук, доцент, НТУ «ХПІ», Харків,
І.Ю. ЛУК'ЯНИЦЯ, ст. викладач, НТУ «ХПІ», Харків,
І.А. ЧЕКМАСОВА, канд. техн. наук, доцент, НТУ «ХПІ», Харків.

АНАЛІЗ І ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

У роботі проведено аналіз технічних засобів митного контролю (ТЗМК). Розглянуто взаємозв'язок понять «митна техніка» та «ТЗМК». Наголошено, що найважливішу частину митної техніки представляють ТЗМК. Проведено порівняльний аналіз вітчизняної та закордонної класифікації ТЗМК, зроблено висновки щодо їх застосування.

В работе проведен анализ технических средств таможенного контроля (ТСТК). Рассмотрена взаимосвязь понятий «таможенная техника» и «ТСТК». Отмечено, что важнейшую часть таможенной техники представляют ТСТК. Проведен сравнительный анализ отечественной и зарубежной классификации ТСТК, сделаны выводы относительно их приложения.

In the report customs supervision technologies (CST) are analyzed. The relationship between terms of customs technique and CST is considered. It is marked that CST is the major part of custom technique. The comparative analysis of domestic and foreign classification of CST is carried out. Conclusions related to their application are done.

Вступ. Україна, як незалежна держава, продовжує інтенсивно нарощувати зовнішньоекономічні зв'язки, що зумовлює необхідність адекватного розвитку митної служби. Зростання кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розширення номенклатури товарів, що експортуються та імпортуються, загострюють проблему митного контролю потоків. Україна є активним учасником зовнішньоекономічної діяльності, яка супроводжується загальною криміналізацією та іншими порушеннями чинного законодавства.

Необхідність забезпечити ефективний митний контроль широкої номенклатури об'єктів вимагає розробки і застосування спеціальних методів і технологічних схем застосування технічних засобів митного контролю (ТЗМК), які враховували б, наприклад, особливості догляду різноманітних транспортних засобів, які конструктивно мають значну кількість місць можливого приховування об'єктів, що можуть бути предметами порушення митних правил або контрабанди.

Знання принципів дії, технічних параметрів та експлуатаційних характеристик ТЗМК, сучасних методів їх використання є необхідною умовою високого професійного рівня підготовки фахівців, діяльність яких пов'язана з переміщенням пасажирів, транспортних засобів, вантажів через митний кордон, що і зумовлює актуальність та практичну цінність даної роботи.

1. Поняття митної техніки та її зв'язок із ТЗМК. Стаття 62 МКУ визначає, що для здійснення митного контролю можуть використовуватися *технічні та спеціальні засоби*, безпечні для життя і здоров'я людини, тварин та рослин і такі, що не завдають шкоди товарам та транспортним засобам [1].

Комплекс таких технічних засобів прийнято називати «**митною технікою**».

Митна техніка – це сукупність технічних засобів, що використовуються спеціалізованими структурними підрозділами митних органів для забезпечення вирішення покладених на них завдань [2-4].

Митна техніка включає такі основні види [2-4]:

- *технічні засоби митного контролю*, що використовуються для проведення фактичного митного контролю, раніше всього огляду товарів, транспортних засобів і осіб, що переміщуються через митний кордон;

- *технічні засоби криміналістики*, що використовуються для вирішення завдань розкриття злочинів;

- *технічні засоби митної експертизи*, що дозволяють вирішувати завдання ідентифікації товарів;

- *технічні засоби зв'язку і передачі даних*, що забезпечують вирішення управлінських, технологічних і інших завдань;

- *технічні засоби інформаційного забезпечення* митної діяльності, що використовуються для збирання, обробки, зберігання, пошуку і видачі інформації, необхідної при вирішенні завдань митних органів;

- *технічні засоби охорони і забезпечення власної безпеки* митних органів;

- *технічні засоби*, що використовуються для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності (спецтехніка);

- *технічні засоби митного діловодства* (оргтехніка).

Основну, найважливішу частину митної техніки представляють **ТЗМК**.

ТЗМК – це спеціальні установки, апарати, детектори, аналізатори, інструменти та інші технічні пристосування, що застосовуються посадовими особами митних органів при проведенні митного контролю в цілях забезпечення додержання законодавства України про митну справу [2-5]. Технічні засоби митного контролю можна розподілити на *пошукові засоби, засоби ідентифікації та засоби аудіовізуального контролю*.

До **об'єктів митного контролю** належать [2-5]: товари відповідних категорій; ручна поклажа і супроводжуваний багаж пасажирів, і транспортних службовців; несупроводжуваний багаж пасажирів; всі види вантажів; міжнародні поштові відправлення; транспортні засоби міжнародного

сполучення; конкретні особи, коли є достатні підстави вважати, що вони є перевізниками контрабандних товарів; документи на товари та транспортні засоби, що подаються у митний орган; атрибути (засоби) митного забезпечення, що накладаються на документи, товари та транспортні засоби.

Оперативна діяльність митних установ, організаційна побудова технологічних ліній митного контролю та врахування специфіки роботи окремих установ та дільниць, передбачає застосування технічних засобів для розв'язування таких **задач** [5]:

1. Перевірка істинності документів та атрибутів митного забезпечення.
2. Контроль об'єктів перевезень, пошук і виявлення предметів контрабанди.
3. Ідентифікація об'єктів.
4. Забезпечення дізнання та документування у справах про контрабанду.
5. Контроль носіїв інформації.
6. Візуальне спостереження оперативної обстановки в зонах митного контролю.
7. Забезпечення оперативного управління процесом митного контролю.
8. Виконання технологічних операцій під час ручного догляду.
9. Накладання атрибутів митного забезпечення.
10. Збирання, обробка, зберігання, документування та відображення інформації.

2. Класифікація ТЗМК. В роботі [5] вітчизняні вчені І.В. Ємченко, А.П. Закусілов з метою оптимізації порядку вивчення, комплектування, експлуатації та технічного обслуговування класифікують ТЗМК за такими ознаками.

1. *За принципом дії:*
  - засоби, побудовані на використанні властивостей здатності деяких променів проникати крізь об'єкти дослідження (інтроскопи);
  - засоби, побудовані на тих чи інших властивостях електричного поля та електричного струму;
  - засоби, побудовані на використанні законів фізичної оптики;
  - механічні ТЗМК;
  - засоби, побудовані на використанні хімічних процесів.
2. *За призначенням та місцем у технологічному процесі митного контролю:*
  - технічні засоби перевірки істинності документи, грошових знаків, цінних паперів і атрибутів митною забезпечення;

- технічні засоби виявлення предметів, недозволених до переміщення через митний кордон;
- технічні засоби ідентифікації предметів, що переміщуються через митний кордон;
- технічні засоби визначення якісних характеристик, предметів, що переміщуються через митний кордон;
- технічні засоби визначення кількісних характеристик предметів, що переміщуються через митний кордон;
- технічні засоби контролю носіїв інформації та її утилізації;
- технічні засоби забезпечення функцій дізнання та документування у справах про контрабанду;
- технічні засоби спостереження в зонах митного контролю та прилеглих територіях;
- технічні засоби оперативного управління процесом митного контролю;
- технічні засоби збирання, обробки, збереження, документування та відображення інформації;
- технічні засоби для накладання митних забезпечень;
- елементи забезпечення функціонування ТЗМК;
- спеціальні ТЗМК.

3. *За конструктивними особливостями:*

- транспортерні та камерні;
- стаціонарні, пересувні та портативні;
- універсальні та спеціальні;
- звичайні та захищені від дії зовнішнього середовища;
- політести та набори тощо.

В роботах російських та білоруських вчених [2-4] ТЗМК класифікують у вигляді 7 самостійних, але взаємопов'язаних класів техніки. В свою чергу, класи техніки поділяються на підкласи. За допомогою техніки, що включена в підкласи, вирішуються окремі задачі, що впливають із загальної оперативної задачі.

1-й клас ТЗМК включає технічні засоби, призначені для *оперативної діагностики (ОД) документів*, які подаються для оформлення об'єктів, що переміщуються через митний кордон, з метою виявлення в них ознак повної або часткової матеріальної підробки – стирання, хімічного щавлення, дописки,

додруківки текстів, заміни листів багатосторінкових документів і фотографій, вклейки елементів і фрагментів інших документів, підробки відтиснень друку, штампів, реквізитів, підписів та ін.

2-й клас ТЗМК об'єднує технічні засоби, призначені для *дистанційної оперативно-технічної інспекції* різного виду об'єктів митного контролю, в процесі якої здійснюється інтроскопія об'єктів (зокрема великогабаритних) за допомогою інспекційно-доглядових комплексів (ІДК), дистанційний контроль об'ємів (кількостей) окремих видів стратегічно важливих сировинних товарів і дистанційне виявлення серед них можливих предметів митних правопорушень (МПП)

3-й клас ТЗМК включає технічні засоби, необхідні для проведення *митного пошуку і огляду* як оперативно-технічної дії, що припускає оптико-механічне обстеження труднодоступних місць транспортних засобів і товарних (вантажних) упаковок, локацію схованок, застосування спеціальних контрольних міток, а також застосування технічних засобів і приладів для відбору проб вмісту об'єктів митного контролю.

4-й клас ТЗМК об'єднує технічні засоби, що забезпечують виконання оперативно-технічних дій, пов'язаних з:

- *проведенням оперативної діагностики (ОД) потенційних предметів МПП*, виявлених в результаті митного огляду вмісту об'єктів митного контролю;
- *проведенням оперативної класифікації товарів* з метою їх віднесення до відповідних класів, груп, позицій МО ЗЕД;
- *визначенням цілісності атрибутів митного забезпечення, замикаючих пристроїв і т.п.*, що накладаються на товари і транспортні засоби.

До 5-го класу ТЗМК відносяться технічні засоби, необхідні для *митного оформлення* товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, включаючи накладення на них і на відповідні митні документи атрибутів (засобів) митного забезпечення.

6-й клас ТЗМК включає технічні засоби, призначені для виконання функції *оперативного візуального спостереження за діями осіб*, що знаходяться в митних зонах та представляють оперативний інтерес, з метою виявлення їх *протиправної поведінки*, встановлення несанкціонованих підозрілих на правопорушення контактів з іншими особами, у тому числі і із співробітниками митної служби.

7-й клас ТЗМК об'єднує технічні засоби, покликані забезпечувати *отримання даних про зміст інформації*, що переміщується через митний кордон на різного вигляду носіях, з метою виявлення серед них матеріалів,

заборонених до такого переміщення.

Висновки

1. Досліджено взаємозв'язок понять «митна техніка» та «ТЗМК». Наголошено, що основну, найважливішу частину митної техніки представляють ТЗМК, оскільки результати використання ТЗМК визначають хід подальшого процесу митного контролю різних видів об'єктів, що переміщуються через митний кордон. Ця техніка дозволяє встановити достовірність та автентичність документів, які подаються на об'єкти, що переміщуються, визначити відповідність якості товарів і транспортних засобів даним, що містяться в декларуючих їх документах, підтвердити правильність класифікації товару відповідно до МО ЗЕД.

2. Проведено порівняльний аналіз вітчизняної та закордонної класифікації ТЗМК. Як показують результати, закордонна класифікація є більш універсальною, оскільки подання комплексу ТЗМК у вигляді окремих класів техніки дозволяє вирішити кожну оперативну задачу в цілому або її окремі складові, у той же час вітчизняна класифікація більш придатна для вирішення окремих специфічних задач.

Список літератури: 1. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. № 92-IV від 11.07.2002 р. 2. Основы таможенного дела: учебник / Под общ. ред. В.Г. Драганова: Рос. тамож. акад. ГТК РФ. – М.: ОАО «Экономика», 1998. – 687 с. 3. Теория и практика применения технических средств таможенного контроля: учебник / Под общ. ред. Ю.В. Мальшенко. – М., 2006. – 524 с. 4. Сиротский А.Н., Гошин В.А. Основы таможенного дела: учебник. – Мн.: БГУ, 2003. – 475 с. 5. Ємченко І.В., Закусілов А.П. Методи і технічні засоби митного контролю. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.

Надійшла до редколегії 12.02.12